

бопекарними свойствами отличается сорт Дархліба харківський. В среднем он формирует натуру зерна 750 г/л (до 780 г/л). Содержание белка в зерне 12,8 – 14,3 %. Клейковина I группы – 18,0–24,0 %. Сила муки 124 – 196 е.а. Объемный выход хлеба 400 – 500 мл из 100 мл муки. Общая хлебопекарная оценка 8,7 баллов.

Таким образом, сортовое разнообразие позволяет выращивать тритикале яровое на большей части территории Украины, как основную и страховую культуру для получения продовольственного и фуражного зерна. Для повышения стабильности урожайности и расширения посевных площадей на юге Украины современная селекция тритикале ярового направлена на повышение адаптивности сортов.

ЗИМОСТІЙКІСТЬ СОРТІВ І ГІБРИДІВ ЖИТА ОЗИМОГО ТА ФОРМУВАННЯ ОЗНАКОВОЇ КОЛЕКЦІЇ

WINTER HARDINESS OF WINTER RYE VARIETIES AND HYBRIDS AND FORMATION OF TRAIT COLLECTIONS

Н. І. Рябчун, А. В. Ярош

N. I. Ryabchun, A. V. Yarosh

Інститут рослинництва ім. В. Я. Юр'єва НААН

Plant Production Institute nd. a. V. Ya. Yuryev of NAAS

e-mail:zima012012@gmail.com

Более 100 сортов и гибридов ржи озимой оценены по признакам морозостойкости и зимостойкости. На основе разработанной методики диагностирования генетического потенциала морозостойкости растений озимых зерновых культур. Высоким уровнем морозостойкости выделены сорта ржи озимой СТОИР, Память Худоерко, Вятка 2, Дымка, Саратовская 5, Безенчукская 87, Вероника и гибриды Первенец, Юпитер с общей оценкой зимостойкости 9 баллов. Высокий уровень устойчивости (8 баллов) проявили сорта Животворный колос, Верхнячское юбилейное, Харьковское 98, Хаст, Ирина, гибриды Юрьевец, Слобожанец. Сформирована и зарегистрирована признаковая коллекция ржи озимой по зимостойкости, которая включает 57 сортов из четырех стран мира. Рекомендовано привлекать к выращиванию в сельскохозяйственных формированиях всех форм собственности сорта и гибриды ржи озимой с высоким уровнем зимостойкости и расширять площади под этой культурой, что обеспечит гарантированную зимовку озимых даже в неблагоприятные годы и будет способствовать стабилизации зернового баланса и продовольственной безопасности страны.

More than 100 varieties and hybrids of winter rye evaluated on the traits of frost resistance and winter hardiness. On the basis of the developed method for diagnosing genetic potential of winter crops frost hardiness. High levels of hardiness showed the varieties and hybrids of winter rye STOIR, Pam'yat' Hudoerko, Vyatka 2, Dymka, Saratovskaya 5, Bezenchukskaya 87, Veronika and the hybrids Pervenets, Yupiter with a total estimate of hardiness 9 points. High level of resistance (8 points) shown the varieties Zhivotvorny kolos, Verkhnyatske yuvileyne, Kharkivske 98, Khast, Irina, the hybrids Yurievets, Slobozhanets. The trait collection of winter rye for winter hardiness which includes 57 varieties of the four

countries. It is recommended to involve the varieties and hybrids of winter rye with high levels of winter hardiness to the cultivation in agricultural formations of all ownership forms and expand the area under this crop, what will provide a guaranteed wintering even in bad years and will contribute to the stabilization of the grain balance and food security in our country.

Однією з найдревніших та традиційних для України хлібних культур є жито. Жито озиме вирізняється своєю адаптованістю до несприятливих умов навколишнього середовища, зокрема до абіотичних чинників. В ситуації зміни клімату, з різкими перепадами температури як впродовж періоду активної вегетації, так і в період зимівлі, нестачі вологи в посівний період, а часто й на початку відновлення вегетації, культура жита озимого забезпечує стабільність виробництва зерна для хлібопекарської промисловості.

В Національному центрі генетичних ресурсів рослин України впродовж 1998-2015 рр. вивчено більше 100 сортів та гібридів жита озимого за ознаками морозостійкості та зимостійкості.

На основі розробленої методики діагностування генетичного потенціалу морозостійкості рослин озимих зернових культур встановлено, що у вегетаційних умовах статична (потенційна) морозостійкість сортів жита становить мінус 22 – мінус 26 °С. Між критичною температурою, що характеризує статичну морозостійкість, та ступенем її реалізації у різних за стійкістю сортів жита виявлена тісна позитивна кореляція ($r = 0,88-0,96$), що свідчить не лише про високу ситуативну морозостійкість таких сортів, а й значний «запас міцності» при настанні жорстких умов зимівлі.

Найвищим рівнем морозостійкості виділились сорти жита озимого Стоір, Пам'ять Худоєрка, Вятка 2, Дымка, Саратовская 5, Безенчукская 87, Вероніка та гібриди Первісток, Юпітер – вони мають критичну температуру вимерзання мінус 21,5 – 22,5 °С та загальну оцінку зимостійкості 9 балів. Високий рівень стійкості (8 балів, критична температура вимерзання мінус 20,0 – 20,5 °С) виявили сорти Життедайний колос, Верхняцьське ювілейне, Харківське 98, Хасто, Ірина, гібриди Юр'ївець, Слобожанець.

Серед сортів та гібридів жита озимого за всі роки досліджень не виявлено жодного з низькою або дуже низькою зимостійкістю – 1-3 бала. Лише 2 % сортів характеризувались нижче середнім рівнем зимостійкості (4 бала), 19 % сортів мали середню стійкість (5 балів), а 17 % – зимостійкість вище середньої (6 балів). Натомість 62 % усіх досліджених сортів, а в останні роки і гібридів жита озимого, мали підвищену, високу та дуже високу зимостійкість (7 балів – 22 %, 8 балів – 31 %, 9 балів – 9 %). Усі ці сорти цілком придатні для вирощування в усіх кліматичних зонах України практично за будь-яких умов зимівлі, включно екстремальні роки.

За результати скринінгу сортів за ознаками стійкості до несприятливих умов зимового періоду було сформовано та зареєстровано

ознакову колекцію жита озимого за зимостійкістю, яка включає 57 сортів з чотирьох країн світу. У селекційних програмах ознакові колекції за показниками морозо-зимостійкості є основою для формування робочих колекцій, впровадження зразків з них підвищує ефективність селекційного процесу та скорочує термін створення сортів на 2-3 роки.

Рекомендовано залучати до вирощування у сільськогосподарських формуваннях усіх форм власності сорти та гібриди жита озимого з підвищеним, високим та дуже високим рівнем зимостійкості та розширювати площі під цією культурою, що забезпечить гарантовану перезимівлю озимини навіть у несприятливі за погодними чинниками роки і сприятиме стабілізації зернового балансу та продовольчої безпеки країни.

ФОРМУВАННЯ ТА СЕЛЕКЦІЙНЕ ВИКОРИСТАННЯ ГЕНЕТИЧНИХ РЕСУРСІВ ЯЧМЕНЮ ОЗИМОГО У ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

**FORMATION AND BREEDING USE OF WINTER BARLEY GENETIC
RESOURCES IN FOREST-STEPPE OF UKRAINE**

В.М. Гудзенко

V. M. Hudzenko

Миронівський інститут пшениці імені В.М. Ремесла НААН

The V.M. Remeslo Myronivka Institute of Wheat of NAAS

e-mail: barleys@mail.ru

Коллекция ячменя озимого Мироновского института пшеницы имени В.М. Ремесло НААН составляет 532 образца и включает новые источники хозяйственно-ценных признаков: продуктивности и ее стабильности; морозоустойчивости; устойчивости к мучнистой росе, сетчатой пятнистости, темно-бурой пятнистости, полосатой пятнистости, к карликовой ржавчине, полеганию. С использованием коллекционных образцов создано более 1000 селекционных линий озимого ячменя, которые изучаются в разных звеньях селекционного процесса.

Collection of winter barley in the V.M. Remeslo Myronivka Institute of Wheat of NAAS is as large as 532 samples and includes new sources of economically valuable traits: productivity and its stability; frost resistance; resistance to powdery mildew, net blotch, a dark brown spot, striped spot, dwarf rust, lodging. Using the collection samples, there were created more 1000 breeding lines of winter barley which are studied in different links of the breeding process.

Сучасний сорт будь-якої сільськогосподарської культури повинен поєднувати в собі складний комплекс господарсько цінних ознак. Більшість існуючих сортів ячменю озимого в умовах Лісостепу України потребують селекційного поліпшення за потенціалом продуктивності, зимостійкістю, стійкістю до вилягання та основних збудників хвороб. Ведення успішної селекції є